

Holdninger til private aktører i velferden i Stavanger

Av Lars Kolbeinstveit, filosof og rådgiver i Civita

Innledning

Dette notatet gir en kort fremstilling av holdningene til private leverandører av offentlig finansierte velferdstjenester blant partiene som stiller til valg i Stavanger.¹ Notatet tar for seg politikken slik den uttrykkes i partienes lokalvalgsprogrammer for Stavanger, supplert med utspill i sosiale eller tradisjonelle medier.² Målet med notatet er å gi en oversikt over partienes standpunkter i en av valgkampens sentrale saker.

Notatet vil først gi en kort oppsummering av partienes omtale av spørsmål om private aktører og konkurranse i velferdstjenestene, supplert med eksempler på konkret politikk og utspill i tradisjonelle eller sosiale medier. Deretter følger en tabell med en noe mer detaljert oversikt over hvordan programmene omtaler ulike tema knyttet til private aktører i velferden generelt, samt private aktører i spesifikke tjenester som barnehager, sykehjem, hjemmetjenester etc. Tabellen er forsøkt skrevet i en komprimert form og gir ikke nødvendigvis direkte sitater fra programmet. Den er likevel forsøkt skrevet på en måte som gjengir programmet mest mulig presist, med minst mulig tolkning og omskrivning.

Partienes holdninger i Stavanger — en oversikt

I Nye Stavanger kommune, som etter 1. januar 2020 består av dagens kommuner Stavanger, Rennesøy og Finnøy, er en relativt stor del sykehjemsdriften overlatt til private aktører. Kommunene drifter 11 sykehjem (hvorav ett er privateid), ideelle aktører eier og driver fem sykehjem, mens ett sykehjem eies av kommunen, men drives av en privat, kommersiell aktør.³ På landsbasis er om lag elleve prosent av sykehjemmene drevet av private, hvorav fem prosent av ideelle.

Derimot er bare 40 prosent av barnehagene (54 av 135) i Nye Stavanger privateid, mot 53 prosent på landsbasis.⁴ Stavanger har også fritt brukervalg for brukerstyrt personlig assistanse (BPA) og for hjemmehjelp.

Sorterer man partiene etter hvilket inntrykk de gir – fra mest positivt innstilt til kommersielle aktører, konkurranse og ulike markedsløsninger (Frp), til minst positivt innstilt (Rødt) – ser man at partiene sprer seg ut over den klassiske høyre-venstre-aksen. De mer ideologiske standpunktene ser vi klarere på fløyene blant partiene. Partiene mellom Frp og Rødt har mer pragmatiske standpunkter, eller uttrykker ikke veldig sterke meninger om problematikken omkring offentlig versus privat eller ideell velferd. Partiene til venstre (Ap og SV) uttrykker imidlertid at nye aktører ikke bør være private. SV foreslår rekommunalisering. Et annet interessant trekk er at KrF i Stavanger ikke trekker opp et skarpt skille mellom kommersielle og ideelle barnehager. Skillet mellom ideelle og kommersielle trekkes derimot opp i helse- og omsorgssektoren. Det går likevel et relativt ganske klart skille mellom de ikke-sosialistiske eller borgerlige partiene (Frp, Høyre, Venstre, KrF) på den ene siden, og de rødgrønne partiene (Rødt, SV, Ap, Sp) på den andre siden. Miljøpartiet De Grønne (MDG) er lite opptatt av disse spørsmålene, både i partiprogram og i mediene. Det er dermed vanskelig å vite nøyaktig hva partiet mener.

To partier er ikke tatt inn i skjemaet under: Pensjonistpartiet (PP) og Folkeaksjonen nei til bom-penger (FNB). Det skyldes at partiene skriver svært lite om private versus offentlige aktører i sine programmer. I inneværende periode har FNB tre representanter i kommunestyret i Stavanger. I programmet for 2019-2023 er problemstillingen private versus offentlige aktører nesten ikke nevnt. Jevnt over ønsker partiet å styrke satsningen både på helse, omsorg, barnehager og skoler, men hvorvidt private aktører bør være en del av løsningen nevnes ikke, utenom setningen «private skoler unntaksvis kan være et supplement til det offentlige skoletilbudet hvis det har en spesiell grunn for at de etableres, men vi satser først og fremst på den offentlige skolen.»⁵ På e-post 30. august 2019 svarer gruppeleder Frode Myrhol: «Når det gjelder barnehager så er vi av den oppfatning at Stavanger kommune har en fin miks av kommunale, private ideelle og private kommersielle i dag. Ved nyetableringer i kommunen ønsker vi helst kommunale barnehager, men vi er ikke prinsipielt imot private.»

Pensjonistpartiet har i dag én representant i kommunestyret. I programmet for kommunevalget 2019 står det: «Drift av sykehjem og annen omsorg og pleie bør være et kommunalt ansvar, men kan også utføres av private etter kommunale normer.»⁶

I Stavanger finnes det noen interessante avvik fra den klassiske høyre-venstre-aksen i den praktiske politikken. En mye omtalt sak om tilbudet til en autistisk jente i kommunen har ført til at partiene til dels har byttet om på rollene. Høyre, som er et av de styrende partiene, forsvaret at jenta flyttes fra det private tilbudet hun har bodd i siden 2015 og over i det nye, kommunale tilbudet. Arbeiderpartiet og SV forsvaret hennes rett til å bli.⁷

En annen sak som illustrerer at partiene til høyre ikke automatisk støtter private alternativer, er tilbakeføringen til kommunen av enkelte oppgaver innen renhold og avfallshåndtering, som har vært konkurranseutsatt i noen bydeler. Høyre og Frp vurderer at kontraktene det er snakk om, er så små at konkurranseutsetting med tilhørende merarbeid ikke lønner seg. Representanter for partiene bedyrer likevel at konkurranseutsettingen har vært vellykket, og ført til at de kommunale aktørene har skjerpet seg.⁸

	Private aktører og konkurranse generelt	Profitt/ utbytte fra velferds-tjenester	Valgfrihet i velferd	Måling og krav til kvalitet på tjenester	Private og innovasjon og nyskaping i velferden	Ideelle aktører og frivillighet
Frp	«Konkurranseutsette mer av kommunens tjenester og gi innbyggerne mer frihet»	«Det er også greit at private barnehager får profitt for å levere en god tjeneste som foreldre er fornøyde med»	Utvide fritt brukervalg til å gjelde mest mulig av kommunens samlede tjenestetilbud Ha flere fri- og privatskoler for å utvide skolemangfoldet ... Etablere en støtteordning for å sikre at flere barn kan velge fri- og privatskoler. «fritt sykehjemvalg hvor pengene følger beboer»	«Sikre bred variasjon av kompetanse i barnevernet i Stavanger Økt måling av kvalitet på sykehjemmene		«Legge til rette for at alle barn og unge kan delta i fritidstilbud»
H	Kommunen skal ha en bevisst strategi for å kombinere egen produksjon av tjenester til byens innbyggere, og samtidig fremme nytenking og korrektiv til egen virksomhet gjennom å konkurranseutsette tjenester innenfor samme område.	Nevnes ikke.	Nevnes ikke.	Vi vil systematisk sammenligne pris, kvalitet og effektivitet på Stavanger kommunes tjenester sammenlignet med andre kommuner.	Kommunen skal ha en bevisst strategi for å kombinere egen produksjon av tjenester og samtidig fremme nytenking og korrektiv til den kommunale virksomheten gjennom å konkurranseutsette tjenester innenfor samme område. Stavanger må arbeide for å bli et av de kjente sentrene for velferdsteknologi i Norden.	Ideelle organisasjoner nevnes ifm. miljøarbeid. Vil ha samarbeid med frivillige organisasjoner i eldreomsorgen. Vil sikre frivillige organisasjoner innen idrett og kultur. Vil ha et eget «frivillighetens hus».
V	Vil åpne for at ideelle og private kan drifte kommunale tjenester når de kan levere like god eller bedre kvalitet.	Nevnes ikke.	Kommunen må sikre et mangfoldig tjenestetilbud som tar folks ønsker og behov på alvor. Det skal tilstrebes fritt brukervalg så langt som mulig for tjenester til personer med nedsatt funksjonsevne. Peker på at eldre er like forskjellige som andre mennesker, og har et ønske om å få fortsette å ta valg om sin framtid.	Vil bl. a. ha kvalitetsplaner for skole, SFO og barnevern. Ved konkurranseutsetting skal det legges stor vekt på kvalitet. Spesifiserer ikke hvordan kvalitet skal måles eller følges opp.	Ved konkurranseutsetting av kommunale oppgaver skal det legges stor vekt på kvalitet, miljø og gjennomføringsevne hos tilbydere, og det skal legges opp til sunn fremtidig konkurranse mellom tilbydere.	Skiller i liten grad mellom ideelle og andre private. Svært positive til frivillige organisasjoners betydning. Venstre vil ha raue og forutsigbare rammevilkår for frivilligheten. Vil ha nært samarbeid med de frivillige organisasjonene innen bl. a. helse og sosial omsorg, aktiviteter for lavinntektsfamilier, rydding av strandsone og dyrevelferd.
KrF	Velferdstjenestene skal utvikles i et samspill mellom enkeltmennesker, offentlige myndigheter og privat og frivillig virksomhet.	Nevnes ikke eksplisitt, men det er et mål å øke ideell sektors andel av helse- og omsorgstjenestene på bekostning av kommersielle bedrifter.	Nevnes kun ifm. at ordningen med fritt brukervalg for avlastningstjeneste skal evalueres.	Ifm. innovative anskaffelser nevnes det at kommunen bør satse på krav til kvalitet, heller enn spesifisering av selve løsningen.	Ideelle aktører er viktig for å bidra til innovasjon, kvalitet og kapasitet i helse- og omsorgssektoren.	Det er et mål å øke ideell sektors andel av helse- og omsorgstjenestene og styrke deres konkurransevilkår på bekostning av kommersielle bedrifter, og å utnytte handlingsrommet som lovverket gir for å bidra til dette. Eget kapittel om frivillige organisasjoner. De skal få gode arbeidsvilkår og støtteordninger, og kommunen skal samarbeide med dem på en rekke felter, som bl. a. foreldreveiledning, eldreomsorg, integrering, rus og miljøvern

	Private aktører generelt	Profitt/utbytte fra velferdstjenester	Valgfrihet og brukervalg i velferd	Måling og krav til kvalitet på tjenester	Innovasjon og nyskaping i velferdstjenester	Ideelle aktører og frivillighet
MDG		Nevnes ikke.	Vil arbeide for økt fleksibilitet og større mangfold i omsorgstjenestene, vil at helse- og omsorgstilbudet skal ivareta verdighet og medbestemmelse. Det må tas hensyn til at mennesker er forskjellige og har ulike ønsker og behov... Arbeide for at foreldre, pårørende og verger for funksjonshemmede skal få fritt brukervalg når det gjelder avlastning, veiledning i hjemmet, bolig og arbeidstrening	Vil ha tillitsbasert reform innenfor helse- og sosialsektoren, mindre detaljert målstyring og mer tid til mennesker.	Nevnes ikke.	Frivilligheten er en viktig del av Stavanger kommune. Vil styrke frivillige organisasjoner med samfunnsnyttige formål.
Ap	Helse- og sosialtjenester skal ikke overlates til private kommersielle aktører. Når kontrakter med private kommersielle aktører går ut og nye kontrakter skal tildeles, vil Ap prioritere ideelle aktører framfor private kommersielle tilbydere. Slik får brukerne de beste helsetjenestene.	Krav om utbytte er et viktig skille mellom de private kommersielle aktørene og de offentlige og ideelle organisasjonene. Der private kommersielle eiere har driftsansvaret, blir det et større press på kostnader, blant annet til bemanning, lønn og pensjon til de ansatte. Resultatet er dårligere tjenester for brukerne.	Nevnes ikke, med unntak av at Ap er negativ til fritt behandlingsvalg i helsetjenestene, som er en ordning i statlig regi.	Nevnt ifm. velferdsteknologi: Det offentlige må ha strenge krav for å sikre at midlene blir brukt på en fornuftig og mest mulig effektiv måte.	Ønsker et godt samspill med private markedsaktører i utvikling av ny velferdsteknologi.	Ideelle kan være et supplement til de kommunale aktørene i helse og omsorg. Ønsker å involvere frivillige og ideelle organisasjoner i større grad i eldreomsorgen. Frivillige organisasjoner trekkes frem som positive for kultur og idrett, og partiet ønsker å trekke frivillige organisasjoner med i bl. a. eldreomsorg, barnehager og fritidstilbud.
Sp	Senterpartiet vil arbeide for at omsorgsoppgavene skal være et offentlig ansvar. Vi vil derfor ikke konkurranseutsette eller privatisere byens sykehjem Likebehandle private og kommunale barnehager	Nevnes ikke	Sykehjemsplasser skal gi trygghet og valgfrihet			«Det er det offentlige som har ansvar for at eldre får en verdig alderdom. Den frivillige innsatsen må komme i tillegg ...»
SV	Kommunale tjenester skal tilbys av offentlige eller ideelle aktører. Å uthule den offentlige velferden gjennom privatisering vil ramme alle de som ikke har råd til å supplere velferdstilbudet med private ordninger. Tjenester som allerede er konkurranseutsatt/privatisert, skal rekommunaliseres.	SV ønsker ikke kommersielle aktører inn i velferden. Vil motarbeide profitt på barnehagedrift, vil unngå at våre felles penger går til aktører som tjener seg rike på barnehagedrift.	Nevnes ikke, med unntak av at partiet ønsker mer brukermedvirkning innen rusomsorgen.	Mange ansatte opplever en hverdag som i større grad preges av målstyring og resultatmål. Dette må vi få en slutt på. Kommunen skal ha tillit til ansattes faglighet, og gi innbyggerne gode helsetjenester. Det får vi bedre til gjennom tillit, i stedet for målstyring og unødvendig kontroll.	Kommunen skal fortsette å være en moderne og innovativ tjenesteyter	SV åpner for ideelle aktører på velferdssfeltet. Trekker frem frivillighet som viktig på felter som helse, eldreomsorg, dyrevelferd, friluftsliv med mer, og vil gi økonomisk støtte til flere av disse.
R	Våre penger skal brukes på å levere gode tilbud til innbyggerne, ikke overskudd til velferdsprofitorer. I Stavanger driver store kommersielle konsern barnehager, sykehjem, rusomsorg og barnevern på kommunens regning. Ideelle og frivillige blir skviset i konkurranse med store private konsern.	Ta tilbake kommunale tjenester som i dag drives av kommersielle aktører.	Rødt sier nei til nye private eliteskoler og vil konsentrere ressursene om fellesskolen.	Føre strenge tilsyn med hvordan kommersielle barnehager bruker kommunale tilskudd.		

	Barnehager	Helsevesen	Eldreomsorg	Rusomsorg	Barnevern	Valgfrihet i skolen
Frp	«Vi ønsker at private aktører skal overta driften av alle barnehager.» «Si nei til etablering av barnehager som hindrer integrering eller deltakelse i samfunnet.»	Samarbeide med private tjenestetilbydere innenfor psykisk helse	Ta i bruk velferdsteknologi. Fritt brukervalg i hjemmesykepleien	Likestille private og offentlige behandlingstilbud.	Sikre bred variasjon av kompetanse. Noe mer spesifikt om private i barnevernet nevnes ikke.	Ønsker flere fri- og privatskoler
H	Ønsker barnehager med ulike konsept velkommen – friluftsbarnhage, gårdsbarnhage, teaterbarnhage og lignende. Tror at mangfold i tilbudet er med på å øke deltakelsen av barn som ellers ville blitt holdt hjemme.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Vi vil beholde en årlig kvalitetsmelding for barnevernet	Mener at mangfoldet i Stavanger-skolen er en styrke og at det skal være rom for byens skoler til å bygge sin egen pedagogiske profil.
V	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Vil sikre at avlastning for personer med nedsatt funksjonsevne eller psykisk utviklingshemming skal tilbys både i kommunal og privat regi. Sterke, private fagmiljøer av kvalitet bør også benyttes. Foreldre skal fremdeles få velge.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke. Eldre mennesker er like forskjellige som alle andre, og har et ønske om å fortsette å ta valg for sin fremtid. Vil derfor legge til rette for at eldre mennesker kan få et omsorgstilbud tilpasset sine behov.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.
KrF	Vil arbeide for at barnehagetilbudet i Stavanger skal være mangfoldig, med både kommunale, ideelle og private barnehager.	Vil evaluere ordningen med fritt brukervalg for avlastningstjenester. Målet er gode tjenester som gir forutsigbarhet og trygghet for både brukere og pårørende.	Vil arbeide for at ideelle organisasjoners plass i drift av sykehjemmene videreføres.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Vil øke andelen ideelle aktører som leverer tjenester som en del av barnevernet.	Friskoler skal være et supplement og et alternativ til den offentlige skolen, og skal kunne gi foreldre mulighet til selv å velge undervisning for sitt barn.

	Barnehager	Helsevesen	Eldreomsorg	Rusomsorg	Barnevern	Skole
MDG	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.
Ap	Vil at barnehager i hovedsak skal drives av kommunen, med ideelle som supplement. Nye barnehager skal være offentlige eller ideelle private.	Ønsker en sterk offentlig helsetjeneste for alle der pengene går til helsetjenester, ikke til privatisering, profitt og utbytte. Vil prioritere finansiering av det offentlige helsevesen og de private-ideelle aktørene fremfor kommersielle virksomheter,	Vil at kommunen skal overta driften for Boganes sykehjem. Private har en rolle i utvikling av velferdsteknologi.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	De siste åtte årene har vi sett en urovekkende økning i privatskoleplasser. Fellesskapets midler brukes best i fellesskolen. Arbeiderpartiet sier nei til flere private skoler i vår kommune.
Sp	Løpende barnehageopptak. Likebehandle private og kommunale. Ikke bygge for store barnehager. Satse på naturbarnehager.		Kontinuerlig utbygging av sykehjemsplasser i tråd med behovet	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.		Enhetskolen er en av de viktigste kulturbærerne i lokalsamfunnet
SV	SV vil arbeide for at alle nye barnehager i Stavanger opprettes som kommunale eller private, ideelle virksomheter. Ønsker på sikt å fase ut kommersiell drift av barnehager i vår kommune. Vil stille samme krav til lønns- og arbeidsvilkår i private barnehager som i kommunale.	Vil foreslå at kommunen etablerer BPA-ordning i egen regi.	Bygge nye sykehjem, slik at alle har mulighet til å få seg en plass når de trenger det. Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	SV er for sprøyterom. Skadereduksjon og helse skal styre tilbudet. Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Privat/offentlig-problematikk nevnes ikke.	Vil stemme mot etablering av kommersielle privatskoler. (Sier ikke noe om ideelle privatskoler.)
R	Sikre at alle nye barnehager drives i kommunal regi eller av ideelle private aktører.		Fjerne sykehjemskøene og styrke bemanningen på alle plan.			Øke rammebetingelsene for Stavangerskolen, slik at Lærernormen for grunnskolen kan bli gjennomført (15 elever på 1.-4. trinn, og 20 på 5.-10. trinn). Fjerne egenandelene i SFO. Gi et gratis skolemåltid til alle.

Avslutning

Dette notatet gir et overblikk over hva partiene som stiller til valg i Stavanger står for og mener på områder hvor problematikken omkring private, ideelle eller offentlige aktører kan være aktuelt. Notatet drøfter ikke betydningen av private aktører og konkurranse i velferden ut over det partiene selv mener. Dette temaet er imidlertid grundigere drøftet i flere andre Civita-notater. Nr. 19/2016: [Et forsvar for profitt](#) tar for seg fordelene (og ulempene) ved profitt som drivkraft, hva som har vært begrunnelsene for å flytte en del tjenester ut av markedsøkonomien, og hvorfor man i noen tilfeller bør gjeninnføre markedsprinsipper som konkurranse og profitt. Nr. 20/2016: [Velferdsinnovatørene](#) diskuterer spesifikt hva private aktører kan bidra med i offentlig finansierte velferdstjenester, men også hvilke forutsetninger som det er viktig å oppfylle for å lykkes. I nr. 22/2016: [Profitt og kvalitet i praksis](#) gjennomgås en del empiriske studier av konkurranseutsetting, samt sammenligninger av ulike organisasjonsformer (offentlige, ideelle og andre private aktører). I nr. 4/2019: [En drøfting av argumenter for og mot private, kommersielle aktører i velferden](#) presenteres de viktigste argumentene for og mot private velferdsaktører.

FORFATTER: Notatet er skrevet av Lars Kolbeinstveit, filosof og rådgiver i Civita.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på kolbeinstveit@civita.no eller civita@civita.no.

Sluttnoter

- 1 Gjennomgangen er begrenset til de partiene som enten har representasjon i bystyret i dag, eller som har en reell sjanse for å komme inn ved høstens valg (Senterpartiet).
- 2 Holdningene til de nasjonale partiene, slik de ble uttrykt i stortingsvalgprogrammene før valget i 2017, er beskrevet i Civita-notat nr. 12/2017: *Holdninger til private aktører i velferden*. <https://bit.ly/2QcomX0>
- 3 Informasjonen er hentet fra nettsidene til Stavanger kommune (www.stavanger.kommune.no), Finnøy kommune (www.finnoy.kommune.no) og Rennesøy kommune (www.rennesoy.kommune.no).
- 4 Ifølge tall fra Barnehagefakta.no (per 24.5.2019). <https://bit.ly/2QkpeJa>
- 5 Folkeaksjonen nei til mer bompenger, Stavanger. Program 2019-2023
- 6 Pensjonistpartiet i Stavanger
- 7 NRK Rogaland (3.1.2019): Autisten Hanne kan få politisk hjelp. <https://bit.ly/2VYROpF>
- 8 Stavanger Aftenblad (28.3.2019): Dropper privat skolevask og bosshenting. <https://bit.ly/2HU6RH8>